

Вывод.

1. В формирование жилых зданий внедряются технологии, особенностью которых являются отсутствие необходимости отопления или малое энергопотребление. Технологии, занимающие небольшую территорию.
2. При усовершенствовании энергосберегающих свойств общественных зданий технологии направлены на сбережение энергоресурсов и внедрение компьютерных технологий, позволяющих автоматически контролировать процессы внутри самого объекта.
3. На промышленных объектах за счет территории и масштабности сооружений возможно использовать различные виды технологий, которые являются экономически обоснованными и экологически чистыми.

Разновидность инновационных технологий позволяет расширить область применения их в усовершенствовании энергосберегающих свойств архитектурной среды.

ЛИТЕРАТУРА

1. Матросов Ю. А. Энергосбережение в зданиях. Проблема и пути ее решения. – М, НИИСФ. – 2008. – 496 с.
2. Шилкин Н. В. «Пассивные» здания: возможности современного строительства [Электронный ресурс]/ Н. В. Шилкин. – Режим доступа : http://www.abok.ru/for_spec/articles.php?nid=4944
3. Шимко В. Т. Архитектурное формирование городской среды / В. Т. Шимко. – М.: Высш. шк., 1990. – 221 с.
4. Габриель И., Ладерен Х. Реконструкция зданий по стандартам Энергоэффективные дома: перевод с нем./ И. Габриель, Х. Ладерен. – СПб.: БХВ-Петербург, 2011. – 480 с.
5. Хохлачева С. Г. К проблеме архитектурно-планировочной организации реконструируемых промышленных зон города // Известия вузов. Строительство. – 1996. – № 2. – С.109–113.

УДК 72.05

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА СУЧАСНИХ БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНИХ ВИДОВИЩНИХ КОМПЛЕКСІВ ТА СУСПІЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ЦЕНТРІВ

Бородченко Н. В., аспірант кафедри «Інтер'єр та обладнання»
Харківська державна академія дизайну і мистецтв
Тел. +38 050 942 00 76

Анотація. В роботі розглянуті передумови створення та розвитку внутрішнього середовища сучасних багатофункціональних видовищних комплексів і суспільно-культурних центрів з початку 70-х років ХХ століття на прикладі пострадянського простору.

Ключові слова: видовищні споруди, багатофункціональний комплекс, зал багатоцільового призначення.

Постановка проблеми. Створення багатофункціональних громадських центрів і комплексів одержало широкий розвиток в СРСР на початку 70-х років ХХ століття. Одним з

найбільш прогресивних типів громадських будівель для культурного обслуговування населення стають зали багатоцільового призначення: будинки культури, клуби, кіноконцертні та лекційні зали, будинки молоді. Тенденція будівництва багатофункціональних громадських будівель на пострадянському просторі обумовлена низкою соціологічних, економічних, містобудівних, художньо-естетичних та функціональних факторів. Нерідко складовою частиною великих багатофункціональних комплексів були і є будівлі і споруди видовищного призначення. Зали багатоцільового призначення набувають широкого поширення завдяки можливості їх різнобічного використання і в зв'язку з цим найбільшої економічності серед інших залів з точки зору повсякденної експлуатації, а також широкого задоволення запитів різних груп населення.

Ціль роботи дослідити передумови створення внутрішнього середовища багатофункціональних видовищних комплексів та суспільно-культурних центрів на основі аналізу радянських суспільно-культурних центрів, клубів, палаців культури та багатозальних кінотеатрів з початку 70-х років XX століття.

Задачі роботи:

- визначити роль проектних та дизайнерських доробок створення внутрішнього середовища багатофункціональних видовищних комплексів та суспільно-культурних центрів СРСР у формуванні сучасних інтер'єрів видовищних споруд;
- виявити ознаки, що впливають на архітектурно-планувальну композицію і художньо-естетичний вигляд внутрішнього простору залу багатоцільового призначення.

Радянським видовищним спорудам було важко грати провідну роль в забудові великих площ і магістралей, так як за своїми масштабами вони багато в чому поступалися адміністративним будівлям, готелям, навчальним та нерідко і житловим комплексам. Звідси і стала необхідність об'єднання їх з іншими громадськими будівлями в складну багатофункціональну містостворюючу композицію, з якої вони виділяються своєю різноманітністю і характерністю свого пластичного і об'ємного рішення, наявністю як в архітектурі, так і в формуванні інтер'єрів, елементів художньо-емоційної виразності.

До того часу не останнє місце серед видовищних споруд починають займати кінотеатри та кінозали, часто видозмінені в силу своїх функцій в кінотеатри з залами універсального використання, або кіноконцертні зали. Одним з перших прикладів створення багатофункціонального комплексу є двозальний кіноконцертний зал «Зоряний» на проспекті Вернадського в Москві, який входить до складу складного містобудівельного центру і композиційно об'єднаний єдиним архітектурним і містобудівним задумом з сусідніми суспільними будівлями (автори проекту архітектори Г. Чалтикьян, В. Шор, інженери Л. Коган, Е. Суслов, О. Соловйова) [1, с. 64]. Композиція будинку будується на об'єднанні двох залів, які звернені один до одного своїми приєднаними частинами. Для розміщення залів використаний вертикальний композиційний прийом – вони підняті на другий поверх. В той період це було перше інноваційне рішення для радянської архітектури. Обидва зали багатофункціональні за режимом роботи і виконують ряд різноманітних функцій: демонстрація кінофільмів, проведення концертів і спектаклів, функція лекційного залу і т. п. Малий зал постійно працює як кінолекційний зал університету культури; у великому залі влаштовують святкові масові заходи. Кіноконцертний зал "Зоряний" – прототип сучасної видовищної споруди з розширеними функціями.

Другий яскравий приклад – кінотеатр "Гавана" (м. Москва), який можна вважати багатоцільовим кіноконцертним залом універсального використання, так і кооперованим кінотеатром. Кінотеатр входить в склад багатофункціонального комплексу (автори проекту архітектор Д. Солопов, Ю. Абрамійцев). Тут також використовувався вертикальний прийом композиції - над прямокутним в плані подіумом піднятий своєрідний об'єм залу для глядачів [2, с. 12]. Майже всі приміщення просторово і функціонально взаємопов'язані. Це зручно

при організації урочистостей, святкових вечорів тощо, але ускладнює роздільну експлуатацію окремих приміщень. Зал вирішений єдиним амфітеатром, овальна форма створює оптимальні умови видимості з більшості глядацьких місць. У малому залі, в основному призначеному для кінохроніки, можуть демонструватися художні фільми, звичайні і широкоекранні. При використанні залу для організації концертів, проведення урочистих зустрічей і т. п. необхідні умови створюються роботою систем трансформації. Касові зали трансформуються в гардероби, дитяча кімната і кабінет директора перетворюються в зал прийомів.

В кінці 80-х років стає характерним включення кінозалів і кіноконцертних залів до складу багатофункціональних комплексів великих готелів. Зазвичай призначення такого залу (якщо він розрахований на достатню місткість) не обмежується обслуговуванням лише тих, хто проживає в готелі, а дозволяє використовувати його і для організації видовищних і громадських заходів для міста. Це відноситься і до багатоцільового зала при готелі «Росія» в Москві. В процесі експлуатації він придбав більш поширене значення і стає Центральним концертним залом Москви [3, с. 23]. Основне призначення розглянутого видовищного комплексу – це проведення концертів, музичних ревію, вистав, виступів самодіяльних колективів і т. п. Кінодемонстрація не є основним видом експлуатації залу, проте в силу багатофункціональності залу передбачена можливість організації в ньому повноцінного кінопоказу.

Розвиток внутрішнього простору концертного комплексу відбувається за традиційною симетричною схемою, що надає архітектурно-планувальному вирішенню класичну чіткість і строгість, добре поєднується з характером архітектури інтер'єрів всіх глядацьких приміщень. Приміщення ці розташовані один за одним, наслідуючи класичний принцип анфіладності. Анфілада основних парадних глядацьких приміщень першого поверху закінчується глядацьким залом – центром композиції всього концертного комплексу. Архітектура залу вирішена на контрасті з попередніми приміщеннями – вестибюлем, фойє. Якщо виразно-емоційні якості інтер'єрів послідовно посилюють своє естетичне звучання – від стриманої строгості і монументальності до наростаючої парадності, святковості і урочистості, то образно-виразне рішення залу грає своєю скромністю і нейтральністю. Головне емоційне навантаження на сцені.

Універсальність використання залу можливе, з однієї сторони, продуманим об'ємно-планувальним рішенням, наявністю великої кількості допоміжних та підсобних приміщень, найсучаснішим світло-технічним оснащенням, акустичним і інженерно-технологічним обладнанням, а з іншого – трансформацією залу. Система трансформації унікальна і дає виключні можливості для роботи залу в різних режимах та для здійснення різноманітних задумів режисера. Компактний об'єм залу в плані близький до квадрату.

Подібний кіноконцертний зал був включений і до складу готелю «Ленінград» (архітектори С. Сперанський, В. Струзман, Н. Каменський, В. Волонсевіч). Кіноконцертний зал призначений для проведення різноманітних громадських і видовищних заходів, міжнародних зустрічей і конференцій, симпозіумів і зборів, театральних вистав, концертів, кінодемонстрацій. Така можливість роботи залу в різних режимах забезпечується широким застосуванням систем трансформації. Аналогічні багатофункціональні комплекси на початку 80-х років починають будуватися і в Києві, Тбілісі, Харкові, Свердловську і Ташкенті.

Кінотеатр «Росія» в Єревані (архітектори Г. Погосян, А. Тарханян, С. Хачикян) – являє собою багатофункціональний комплекс, культурно-видовищний центр. Об'ємно-архітектурне рішення будівлі будується на використанні вертикального прийому композиції, коли обсяги обох великих залів підняті над платформою – першим поверхом, де розміщені зал хроніки, вхідна група приміщень, скооперовані з кінотеатром супутні установи. Обидва зали звернені один до одного приєкранними частинами. Між ними розташовано центральний композиційний вузол споруди – парадні сходи. В амфітеатрах залів суцільні масиви рядів (у більшому залі два поздовжні проходи) глядацьких місць. Вигнуті площини екранів органічно переходять в плавно окреслені контури бічних стін. Перед екранами вла-

---

штовані естради, але, на жаль, відсутні артистичні приміщення, що не дозволяє використувати зал як повноцінний універсальний.

Серед багатоцільових видовищних комплексів на території СРСР аж до 90-х років чільне місце займають Палаці культури. Об'ємно-планувальне і функціональне рішення радянських видовищних споруд обов'язково зумовлює можливість роздільного самостійного функціонування різних груп приміщень, достатню свободу для необхідного з'єднання або поділу груп приміщень, можливість надання цим приміщенням роботи в різних режимах.

Палаці культури – складні багатофункціональні організми, що поєднують різні за призначенням групи приміщень: видовищні, клубні, гурткові і т. п. Нерідко вони входять в ще більш великі і за розмірами, і по масштабах, і за призначенням, комплекси. Буває, що до складу Палацу культури включається кінотеатр, який виділено в окремий обсяг і який володіє більш широкими функціями в порівнянні з кінозалами.

Наприклад, спортивно-оздоровчий культурний комплекс автозавода ім. Ленінського комсомолу включав, крім Палацу культури «Москвич», Палац спорту, стадіон, спортивні майданчики, паркову зону (архітектори Ю. Ранінський, І. Каменський, Д. Король, Н. Тарасенко, І. Юрова). Об'ємно-планувальне рішення Палацу дає чітку диференціацію і угруповання приміщень за їх призначенням і, в той же час, об'єднує їх в єдиний архітектурний організм. Дві основні зони приміщень – видовищна і клубна, розміщені праворуч і ліворуч від головного входу. Великий глядацький зал – ядро видовищної зони.

Палац культури нафтопереробного заводу (архітектори Андрашніков Е., Насонова М., Заденварк Г., Борецький А., Кайданов Н.) – багатофункціональний комплекс, який включає до свого складу магазини, ресторан, пошту, аптеку, ощадкасу та готель. До складу приміщень другого поверху включений комплекс кінопроекційної, що дозволяє здійснити повноцінне проведення кіносеансів. Зал в плані прямокутний, дещо звужується до сцени. Ряди глядацьких місць розміщені амфітеатром. Вдале використання в інтер'єрі зала природного каменю і натурального дерева, цікаве колірне рішення в поєднанні з вмілим вирішенням питань освітлення створює святкову, піднесену атмосферу в залі, додає його інтер'єру своєрідний, індивідуальний характер.

Багатофункціональність експлуатації Палацу культури заводу ім. В. І. Леніна в Ленінграді (архітектори Е. А. Левінсон, Б. А. Григор'єв, Ю. І. Земцов, І. В. Райлян) багато в чому зумовлена універсальністю його великого залу. Пластичне рішення інтер'єру залу збагачується наявністю балкона і лож, що органічно вписуються в його обсяг. У залі забезпечена вдала акустика для різних режимів роботи і хороша видимість з усіх місць партеру і балкона. Внутрішнє оздоблення залу стримане, просте і разом з тим виразне. В інтер'єрі тактовно використовується дерево, з яким вдало поєднується колір завіси і оббивки крісел.

Палац культури авіаційного заводу в м. Київ (архітектори В. Єжов, В. Бавіловський, В. Старіков) включає крім театрального залу вестибюль, фойє з кулуарами, танцзал, приміщення клубної зони і ряд допоміжних і обслуговуючих приміщень, звернений торцем до площини головного фасаду. Малий кінолекційний зал, навпаки, розміщено фронтально. Контраст в пластично-об'ємному рішенні двох корпусів підкреслюють різні трактовки площин їх фасадів: глухі стіни створюють як би нейтральний фон для прозорої чіткої решітки поздовжніх ребер фасадів головного корпусу. Кінолекційний зал, хоча і виділений в самостійний обсяг, але може працювати і як театральный. На рівні другого поверху – величезний вільний простір фойє – танцзал, в який вписаний шестигранний обсяг театрального залу, він об'єднує зали обох корпусів в разі проведення великих масових заходів. Вестибюлі обох залів можуть працювати самостійно і об'єднуватися пересувними перегородками. Автори проекту приділили велику увагу розробці інтер'єрів всіх основних приміщень Палацу. Образна художня виразність інтер'єрів досягається завдяки колористичному і світловому рішенням, застосуванням різноманітних оздоблювальних матеріалів, вмілим використанням художніх декоративних елементів з металу. Слід зазначити широке використання ефекту

оригінально задуманого штучного освітлення. Вся поверхня бічних стін залу заповнена пучками м'якого світла, що ллється з розташованих у шаховому порядку настінних світильників. Декоративно освітлені поверхні відображаються в анодованій в золотистий колір підвісній алюмінієвій стелі залу.

Слід також зазначити, що існують класифікаційні ознаки, що впливають на архітектурно-планувальну композицію і художньо-естетичний вигляд внутрішнього простору залу багатоцільового призначення. Вони були визначені доктором архітектури Стариковим Л. Н. в роботі «Інтер'єри залів багатоцільового призначення» [4, с. 26]. Це переважно використання, характер проведених заходів, сфера обслуговування. Об'ємно-планувальне рішення таких приміщень видовищних споруд нерозривно пов'язано з функціональним, конструктивним і естетичним задумами і в єдності з обладнанням і меблями створює цілісну архітектурно-просторову композицію.

Художнє рішення огорожувальних поверхонь, масштабність та пропорційність їх елементів, використання кольору і світла в умовах можливих трансформацій залу повинні бути підпорядковані основному завданню створення єдиного ансамблю його інтер'єру. Функціональні і естетичні якості меблів, устаткування і обробних матеріалів повинні забезпечувати максимальні експлуатаційні зручності та комфортні умови для глядачів. Освітлювальні установки і акустичні пристрої доцільно проектувати мобільними, що відповідають характеру багатофункціонального використання залу і видам його трансформації, а також естетичним якостям об'ємно-просторової композиції інтер'єру. Трансформація залу багатоцільового призначення і його елементів є важливим засобом досягнення універсальності залу і підвищує його експлуатаційні показники.

Поняття «багатофункціональний комплекс» і «суспільно-культурний центр» зараз багато в чому ідентичні. Так, великий кооперувальний кінотеатр, будучи за своїми експлуатаційними можливостями багатофункціональним комплексом, нерідко переростає в культурний центр, де є всі можливості для організації культурного дозвілля населення. Палац культури – це знову-таки багатофункціональний комплекс за складом приміщень та установ, об'єднаних у ньому, і громадський центр по своїй містоформуючій значущості, по різнобічності і великій кількості зв'язків у системі культурного і громадського життя міста. Тому й належність якогось кінотеатру або кінозалу до багатофункціонального комплексу або суспільно-культурного центру можна трактувати з певним ступенем свободи. Включення кінотеатру до складу більших містоформуючих утворень сприяє і поліпшенню його архітектурно-виразних якостей.

Будівля багатофункціонального комплексу, велика за своїми масштабами, звичайно розчленована на ряд об'ємів, вирішена з використанням виразних засобів монументально-декоративних мистецтв, володіє рядом можливостей для художньо-пластичного збагачення свого образу, для створення архітектурної композиції, яка запам'ятовується. Слід відзначити різноманіття варіантів включення кінотеатрів або кінозалів в більш великі і складні архітектурні комплекси вже до початку 80-х років, що говорить про життєвість розглянутої тенденції розвитку архітектури багатофункціональних комплексів, про її перспективність. Що і дало поштовх до створення сучасних розважальних видовищних багатофункціональних споруд.

Висновки. Підсумовуючи аналіз внутрішнього середовища багатофункціональних видовищних комплексів та суспільно-культурних центрів, слід відзначити, що радянський проектний доробок початку 70-х – кінця 80-х рр. ХХ ст. є фундаментом сучасного дизайну інтер'єрів розважальних мультиплексів на пострадянському просторі. На даний момент немає достатньо ґрунтовних досліджень та проектних доробок стосовно цієї галузі у створенні сучасного видовищного інтер'єру. Подальше дослідження теми та її висновки можуть бути використані при проектуванні сучасних архітектурних та дизайн – об'єктів. Викорис-

танья основных результатов дослідження дозволить оптимізувати методику дизайн-проекування сучасних видовищних просторів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безродный П. П. Интерьеры клубов и Домов культуры / Ред.: Л. И. Шитова., Я. М. Яковенко, О. Г. Шульженко. – Киев: «Будівельник», 1975. – 94 с. : ил., рис., табл.
2. Кинотеатры и кинозалы в структуре многоцелевых комплексов общественно-культурных центров: обзор / Государственный комитет по гражданскому строительству и архитектуре при ГОССТРОЕ СССР, Центр научно-технической информации по гражданскому строительству и архитектуре ; сост. И. С. Дуранина. – М. : [б. и.], 1976. – 44 с. : ил. – (Общественные здания).
3. Быков В. Е. Архитектура рабочих клубов и дворцов культуры / [В. Е. Быков, И. П. Домшлак, Я. А. Корнфельд и др.]. – М.: Гос. изд. лит. по строительству и архитектуре, 1953. – 311 с.:илл. – (Академия архитектуры СССР. Науч.-иссл. ин-т архитектуры общественных и промышленных сооружений. Архитектура советских общественных сооружений)
4. Стариков Л. Н. Интерьеры залов многоцелевого назначения: автореф. дис. на соискание ученой степени кандидата архитектуры: спец. 18.00.02. «Архитектура жилых и общественных зданий» / Стариков Лев Николаевич. – М., 1973. – 30 с.

УДК 725.5

ПРИНЦИПЫ И ПРИЁМЫ АРХИТЕКТУРНО-ПЛАНИРОВОЧНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ СЕТИ ОБЪЕКТОВ ОЗДОРОВИТЕЛЬНО-ПРОФИЛАКТИЧЕСКОГО НАЗНАЧЕНИЯ ДЛЯ ШАХТЕРОВ

Зема О. В., аспирант ДонНАСА

Гайворонский Е. А., к. арх., доц. каф. арх. проектирования ДонНАСА

Валуцина В. М., д. мед. н., проф.

ГП «Научно-исследовательский институт медико-экологических проблем Донбасса и угольной промышленности МОЗ Украины».

Тел. (06232) 4-01-59

Аннотация. Статья посвящена выведению принципов и приёмов архитектурно-планировочной организации сети объектов оздоровительно-профилактического назначения для шахтеров. Основной предпосылкой является анализ производственных условий и их влияние (физиологическое, психологическое, социальное) на организм горнорабочего.

Ключевые слова: архитектурно-планировочная организация, архитектурная среда, медико-оздоровительная подготовка шахтеров, сеть объектов оздоровительно-профилактического назначения.

Постановка проблемы. Преамбулой к разработке специализированной архитектурной среды сети объектов оздоровительно-профилактического назначения (ОПН) для шахтеров является особенность адаптации горнорабочего к тяжелым условиям подземной добычи. В связи с этим происходят неблагоприятные изменения в организме горнорабочих, которые возможно устранить с помощью системного подхода, сочетающего решения на медицинском, социально-экономическом, политическом и пр. уровнях. Однако одним из основополагающих аспектов в достижении решения поставленной проблемы является создание специализированной архитектурной среды, которая бы активизировала жизненные ре-